

गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः। सोमापूषणौ, ६ (अन्त्यार्धर्चस्य) अदितिः ।
त्रिष्टुप्।

सोमापूषणा जनना रयीणां जनना दिवो जनना पृथिव्याः।

जातौ विश्वस्य भुवनस्य गोपौ देवा अकृण्वन्नमृतस्य नाभिम्॥ २.०४०.०१

सोमापूषणा- सूर्याचन्द्रावित्याधिभौतिके । आध्यात्मिके तु सोमो धार्मिकरसः । पूषा पोषक आत्मा ।
रयीणाम्- दानयोग्यसम्पदाम् । जनना- जनकौ । दिवः पृथिव्याः- द्यावापृथिव्योः । जनना- जनकौ ।
जातौ- चित्तभावन उत्पन्नौ । विश्वस्य भुवनस्य- सर्वलोकस्य । गोपौ- रक्षकौ । देवाः । अमृतस्य
नाभिम्- अमरणधर्मस्य हेतुम् । अकृण्वन्- कृतवन्तः ॥१॥

इमौ देवौ जायमानौ जुषन्तेमौ तमांसि गूहतामजुष्टा।

आभ्यामिन्द्रः पक्वमासास्वन्तः सोमापूषभ्यां जनदुस्त्रियासु॥ २.०४०.०२

इमौ- एतौ । देवौ- द्योतनशीलौ । जायमानौ- उद्भूतौ । जुषन्त- द्योतनशक्तयः सेवन्ते । इमौ-
एतौ । अजुष्टा- असेव्यानि । तमांसि । गूहता- नाशयतः । आभ्यां सोमापूषभ्याम् । इन्द्रः-
ईशानाधिदेवता । पक्वम्- परिपक्वं क्षीरोपलक्षितं ज्ञानम् । अमासु- तरुणीषु । दुस्त्रियासु- गोषु ।
चिद्रश्मिष्विति भावः । जनत्- जनयति । तत्स्थितं ज्ञानं प्रकटयतीति भावः ॥२॥

सोमापूषणा रजसो विमानं सप्तचक्रं रथमविश्वमिन्वम्।

विष्वृतं मनसा युज्यमानं तं जिन्वथो वृषणा पञ्चरश्मिम्॥ २.०४०.०३

वृषणा- वर्षकौ । सोमापूषणा- सोमापूषणौ । रजसः- लोकस्य । विमानम्- परिच्छेदकम् ।
सप्तचक्रम्- सप्तकिरणव्यचक्रम् । अविश्वमिन्वम्- विश्वस्यापरिच्छेद्यम् । विष्वृतम्- सर्वत्र

परिवर्तमानम् । मनसा- चित्तभावनया । युज्यमानम् । पञ्चरश्मिम्- पञ्चर्तुरश्मिम् । तम् । रथम् ।
जिन्वथः- प्रेरयथः ॥३॥

दिव्य^१न्यः सदनं चक्र उच्चा पृथिव्यामन्यो अध्यन्तरिक्षे ।

तावस्मभ्यं पुरुवारं पुरुक्षुं रायस्पोषं वि ष्यतां नाभिमस्मे ॥ २.०४०.०४

अन्यः- तयोरेकः पूषा । उच्चा- उच्छ्रिते । दिवि- नभसि चिदाकाश इत्यध्यात्मिके । सदनम्- सन्न ।
चक्रे- अकरोत् । अन्यः- इतरः सोमः । पृथिव्याम्- भूम्यामोषध्यात्मना । अध्यन्तरिक्षे- अन्तरिक्षे
चन्द्रात्मना सदनं चक्रे । रसः सन् पृथिव्याख्यान्नमयकोशेऽन्तरिक्षाख्यप्राणमयकोशे च सदनं चक्र
इत्यध्यात्मिके । तौ । अस्मभ्यम्- नः । पुरुवारम्- बहुभिर्वरणीयम् । पुरुक्षुम्- बहुकीर्तिम् ।
रायस्पोषम्- पुष्टिकरीं सम्पदम् । नाभिम- मुख्याम् । अस्मे- अस्मभ्यम् । वि स्यताम्-
विमुञ्चताम् ॥४॥

विश्वान्यन्यो भुवना जजान विश्वमन्यो अभिचक्षाण एति ।

सोमापूषणाववतं धियं मे युवाभ्यां विश्वाः पृतना जयेम ॥ २.०४०.०५

अन्यः- युवयोरेकः सोमः । विश्वानि- सर्वाणि । भुवनानि । जजान- आनन्देन ससर्ज । अन्यः-
इतरः सूर्यः । विश्वम्- सर्वम् । अभिचक्षाणः- पश्यन् । एति- सरति । सोमापूषणौ- हे सूर्याचन्द्रौ ।
मे- मम । धियम्- बुद्धिम् । अवतम्- रक्षतम् । युवाभ्याम् । विश्वाः- सर्वाः । पृतनाः- शत्रुसेनाः ।
जयेम ॥५॥

धियं पूषा जिन्वतु विश्वमिन्वो रयिं सोमो रयिपतिर्दधातु ।

अवतु देव्यदितिरनर्वा बृहद्वदेम विदथे सुवीराः ॥ २.०४०.०६

विश्वमिन्वः- सर्वप्रीणयिता । पूषा- पोषकः सूर्यः । धियम्- बुद्धिम् । जिन्वतु- तर्पयतु । सोमः ।
रयिपतिः- अन्नपतिः । रयिम्- अन्नम् । दधातु- यच्छतु । देवी- द्योतनशीला । अनर्वा-

अप्रतिकूला । अदितिः- अखण्डप्रकृतिः । अवतु- रक्षतु । विदथे- यज्ञे । सुवीराः- शोभनवीर्यसम्पन्ना
वयम् । बृहत्- तत्त्वम् । वदेम- ब्रवाम ॥६॥

Dr. Rangraji